

Не мій дім

Про книгу

Одна невдача тягла за собою іншу, невпевненість росла — і ось успішна дизайнерка перебивається випадковими заробітками і боїться співбесід. У Сюзанні професійне вигорання, депресія й тривожні стани. Хтозна, як склалось би її життя, якби одного дня вона не зустріла його — уважного, харизматичного, розумного чоловіка. Молоде подружжя переїжджає у власний високотехнологічний будинок, сподіваючись нарешті знайти спокій та щастя. Але в їхньому домі з'являється хтось третій — робот на ім'я Кейт. І все перевертається з ніг на голову.

ЯРОСЛАВА ЛИТВИН

НЕ МІЙ ДІМ

ФАБУЛА
ВИДАВНИЧИЙ ДІМ

А в чужую не веди

Два стільці, накриті ковдрою, під яку «переїжджали» всі твої іграшки. Одне з перших завдань на уроці художньої праці в молодшій школі. Чарівні лялькові будиночки у вітринах магазинів іграшок (звісно, тобі такий ніколи не куплять, але дивитися теж так приємно!) і геть недосяжна мрія з іншого світу — справжня хатинка на дереві, як в американських фільмах. Горище бабусиної сільської хати. «Халабуди» з гілок і бур'янів у куцах. Перша гуртожитська кімната, перша зйомна квартира. Перші варіації на тему хюґе, люке, лаґому й феншую. «Власний простір» Вірджинії Вулф, Новалісів вічний шлях додому, Башляріві поверхи й підвали — можна знати про всі ці сюжети чи ні, можна згадати якісь інші. Хор голосів і шепіт думок про дім оперізує земну кулю, об'єднуючи різні епохи, культури й континенти і роз'єднуючи їх водночас. Почуватись як удома, повертатися додому, бути вдома — всі ми знаємо, як це, та водночас чи не все життя несамовито цього шукаємо. Чому ж відчуття дому, що мало би бути джерелом всього усталеного, стійкого й тривкого в наших життях і свідомості, так часто виявляється невловним і неспохопним, як Новалісова синя квітка?

Виходить, що дім — і якесь реальне місце, яке ми звикли вважати домом, і сама ідея дому — насправді якась страшенно хистка й непевна річ. Дім звикло асоціюється з тихою гаванню, місцем сили, безпеки й захищеності, матеріальним втіленням особистісних кордонів. Але насправді не раз стає простором нашої неабиякої вразливості, слабкості, відкритості до маніпуляцій. Дім у літературі й кіно часто виявляється відображенням тих, хто в ньому живе: всі ці гвинтові сходи, таємні кімнати, тісні комірочки й запавутинені горища — не так архітектурні артефакти, як психологічний портрет персонажа. А в українській культурі цінність і поважаність людини століттями постулюється наявністю дому-хати-господарки-«власного кутка»: якщо ти його не маєш (не успадкував чи не надбав), то й тебе самого наче нема. І хай як обмежує й стискає вже створений матеріальний простір, який будь-хто може побачити, оцінити й

розкритикувати, коли він є, розпирає гордість і дитинна, базова радість присвоєння: це моє, це належить мені.

Звісно, дім міг би бути й більшим, краєвид із вікна — принаднішим, а якби був свій двір, то можна б іще садочок, а якби другий поверх, то там би був кабінет і більярдний стіл... Твоїй фортеці раз у раз доводиться витримувати натиск ефемерних «суспільних вимог» і реальних ущипливих слів — і чужих, і тих, що лунають у тебе в голові. Але він принаймні є. Він принаймні твій. І тобі краще й вигідніше, ніж тим, у кого дому немає. Ніякого. Зовсім.

Наявність дому, хай якого, зокрема в українській культурі, прирівняна до базової норми. «Постав хату з лободи, а в чужую не веди», так-так. Людина ж бездомна — без дому — іншується, відчужується. Якщо ти дитина й не маєш дому, то викликаєш жалість, якщо дорослий — зневагу. Така роль неприваблива, тож ти маєш докласти всіх зусиль і вилузатися з шкіри, щоб таки мати дім — хоч із лободи, але свій, належний тобі. Рекламні білборди компаній-забудовників, випадково почуті репліки на вулицях, сімейні застілля — тобі нікуди не подітися від думки про те, що, не маючи дому, ти неповноцінний і незавершений.

Надворі 2021 рік, а все досі, як у народних піснях. Та й пандемія коронавірусу аж дуже болісно повернула нас до усвідомлення, яким благом є наявність простору, де можна перебути кількамісячний локдаун. А що ж далі? Чи ж така безальтернативна для нас ця екзистенційна дихотомія дому й бездомності? Новий роман Ярослави Литвин робить спробу поглянути на цю проблему з перспективи недалекого майбутнього, де вже майже все можна надрукувати на 3D-принтері, майже всі автівки безпілотні, а жарти про «моя смарт-кухня розумніша за мене» — не такі вже й жарти. (Спойлер: але навіть там усе ще пам'ятають, що таке килими, закрутки й пісні Адріано Челентано.)

Сюзанна Карпенко, головна героїня роману й водночас відповідальна за його оптику, на перший погляд, здається нашою сучасницею-міленіалкою, яка винайшла машину часу. Талановита дизайнерка, що встигла попрацювати прибиральницею в Данії, втілити кілька

амбітних проєктів міжнародної ваги й узагалі пошукати себе в усіх можливих напрямках, нині осіла в Києві в орендованій квартирі формату «бабушатнік», переконана в цілковитій і остаточній життєвій поразці. На це, окрім всюдисущого внутрішнього голосу, м'яко натякають і материнські фігури: авторитарна бабуся, якій неможливо догодити, і полохлива хвора мама, яка нічим і ніколи не може зарадити. І казка з соціальним ліфтом і всіляким налагодженням життя для попелюшки-Сюзанни починається з перших же абзаців роману. Приїхавши на міжнародну конференцію до Праги, за прикритим збігом обставин вона мусить ділити готельний номер із незнайомим чоловіком, між мимовільними сусідами зав'язується приязне спілкування, чоловік у щирому й абсолютному захваті від широти мислення й таланту Сюзанни, вечори на празьких вуличках і на Карловому мосту... Ну, ви зрозуміли — до зізнання в коханні й пропозиції руки й серця минає небагато сторінок. Інтровертна й невпевнена в собі, Сюзанна спершу дуже вагається, не надто вірячи (як і ми, читачі й читачки) в цю диснейвську ідилію, яка втілюється в життя отак швидко. Проте фінальний аргумент тутешнього Прекрасного Принца на ім'я Петро влучає в ціль: мрія всього його життя — власноруч спроектувати й побудувати дім. Де вона, вічно неприкаяна Сюзанна, знайде і свою тиху гавань, і застосування своїм дизайнерським талантам.

А далі, звісно ж, починається найцікавіше. Дім для Сюзанни стає таким собі «портретом Доріана Грея» навпаки: кожна зміна в ньому відлунює зміною в героїні. Дім розмічається й проєктується — Сюзанна (не без дбайливих зауважень новоспеченого чоловіка) усвідомлює, що їй варто «зайнятися собою», йде в спортзал і коригує харчування. Дім зводиться, міцніють його стіни й перегородки — Сюзанна викидає старі безформні спідниці, які так не подобались Петрові (ну, їй же хіба важко!), давиться жирними м'ясними рулетами в гостях у його батьків (і одразу ж їх виблювує) і вже просто фізично не може перебувати у своїй старій квартирці, такій незручній і неприємній для її коханого. Дім обростає високим муром, а Сюзанна розуміє: єдина подруга-нерозлийвода їй заздрить, і спілкування варто припинити (якщо ви думаєте, що тут теж не обійшлося без мудрих настанов Петра, то ви правильно думаєте). Дім нарешті готовий і

чекає на своїх господарів, зокрема й на Сюзанну, яка віддала йому стільки свого часу і сил — а Сюзанні геть не радісно. Аж дивно чому, чи не так?

Дім красивий і вихолощений, саме такий, яким пара дизайнерів його уявила й вимріяла — тому Сюзанні можна нарешті перестати працювати та цілковито присвятити себе домашньому затишку. Дім високотехнологічний, нашпигований найновішими моделями кухонного начиння й розумними помічниками (але жодних камер!), проте не лишати ж коханого, який працює і заробляє для сім'ї, без домашніх страв, приготованих вручну. У домі є все і більше, щоб приймати гостей і влаштовувати вечірки, та, окрім Петрових батьків та колег, нікого й запросити. На якийсь момент на задній план відходить навіть «футуристичний» компонент роману — настільки тригерно, боляче й позачасово те, що в ньому відбувається. Дім, немов хюгний біло-коричневий монстр, буквально живиться енергією й силами Сюзанни, і ми бачимо, як сторінка за сторінкою вона втрачає і відчуття реальності, і себе саму.

Тут Ярослава Литвин доволі болісно повертає до реальності нас самих: століття боротьби жінок за свої права насправді не так і багато змінили в житті сотень і тисяч жінок, які власною кров'ю, талантами й життєвими силами живлять навіть не свої — чийсь фантазії про затишок, фортецю, тиху гавань і «а в чужую не веди». Про дім, який виявляється пасткою. А по Сюзанну, на відміну від полонянок Синьої Бороди, нікому приїхати й визволити її. Тож наступна частина її «подорожі» якраз страшенно психотерапевтична: Сюзанні доводиться згадати власне минуле, яке вона так старанно намагалась забути, перескласти себе заново й виростити з себе і материнську фігуру, і кохану жінку, і талановиту фахівчиню. І дім. А монструозна високотехнологічна потвора зрештою сконає, як і сотні її попередниць — вампірських палаців і будинків із привидами.

Ідея «бездомності», неодомашеності, недолученості якраз і стає для Сюзанни джерелом її вразливості. Їй хочеться заповнити цю порожнечу й добудувати відсутню стіну в собі самій так, як це робили з діда-прадіда: заміж, діти, домашній затишок. Простий і надійний

спосіб, який насправді ніколи таким не був, а в реальності, де роботи вже далеко не лише пилюються, він і поготів не є таким. І хибність такого шляху роман «Не мій дім» показує наочно, щемко й моторошно. Сюзанна не почувається вдома у своїй роботі — без чоловіка вона просто не має точки опори своїм дизайнерським талантам. Не почувається вдома у своєму тілі, яке обмежує і якому зумисно шкодить. Не почувається вона вдома, зрештою, і в самому домі, де немає ні чужої духовки з незакріпленими дверима, ні чужих банок із консерваціями, ні змоги всюди порозкидати свої речі й книжки. «Футуристична» складова допомагає увиразнити цю проблематику, додаючи Сюзанні ще один елемент квесту («а чим ти краща за робота?»), але стрижнева ідея лишається незмінною. У цьому сенсі Сюзанна Карпенко — дуже українська й неабияк близька нашій культурі й контекстам героїня.

Може, якби Сюзаннина мама менше слухала народних пісень, які, напевно ж, любила її власна мати, а тих, які з'являлися в українському інфопросторі за часів її молодості, Сюзанна раніше зрозуміла б, що не любить кутів. І що дитячі фото й сліди своїх маленьких рук — це не те, що можна показувати абикому. Бо це те, що точно твоє. Точно належне тобі.

Ірина Ніколайчук, літературознавиця, літературна критикиня

ЧАСТИНА ПЕРША

1

Мені подобалась моя творчість.

Найбільше я любила знімати північні краєвиди. Фарери, фіорди, сніги. Вони — ніби продовження моєї внутрішньої самотності.

А про неї я знала багато. Попри те що назагал моя самотність не була очевидною. Мало кому спало б на думку, що в мене — такої добродушної та потішної, з ямочками на щоках та вогненною копицею волосся — глибоко в душі все рипить, змерзле, присипане снігом і почеркане інеєм.

Моя творчість завжди була про самотність.

Десь раз на пів року я збирала речі, загорталась у шарф по самі очі, хапала під лікоть свого помічника Маколей і прямувала за новим матеріалом.

Маколей усе знав раніше за мене. Так, ніби десь у кишені його спортивної куртки виклацував годинник, який вів зворотний відлік до нашої нової втечі.

Ні-ні, ти що, відказувала йому я, нервово переплітаючи пальці. У мене ж купа справ. Я ж маю тонке й чутливе сьогодення, мої дні розплановані до хвилини, я відмовляю собі майже в усьому — у відпочинку та задоволеннях, я мало сплю й майже ні з ким не спілкуюся. Але Маколей усе знав. Йому було достеменно відомо, коли я дозрію і ми вкотре щільно спакуємо наші пожитки, він візьме свій наплічник, мої три торби, я завантажуватиму валізу на коліщатках і ми знову посунемо на край нашого маленького світу.

«Я так і знав!» — відписував він на моє повідомлення про нову подорож. І я чула у своїй голові його їжачковий сміх.

Чи можна відстежити логіку наших втеч? Навряд. Тут я була цілком вільною від того, що мушу чи що правильно. Навпаки, я хотіла, щоб неправильно. Потребувала неправильності, вишукувала місця, від яких заводила пісню моя сопілка десь між зябрами й горлом. Моя неспівоча сопілка, позбавлена слуху й голосу.

Розглядала ті місця годинами, притискаючи до губ холодну чашку з солодким какао, на якому вже застигала кірка. Тими днями моє какао вистигало дуже швидко — нерідко я економила на опаленні. Але в подорожах можна було майже все — там я давала собі вільну руку в тому, чого б ніколи не дозволила у щоденні.

Я знаходила крихітні кімнатки гостелів чи апартаменти з кухнею, щоб економити на харчуванні, але ніколи на враженнях, приглядалася до рейтингів і коментарів, уявляла себе в кожному з цих жител: як я ходжу, де сиджу, як падає світло з вікна, як воно застигає на підлозі. Я звиряла свої внутрішні налаштування з налаштуванням усесвіту, немов підбирала код на сейфі, доки не чула бажаний, омріяний клац.

І потім, прибувши на місце, на це неправильне місце, я поглинала його в себе, заковтувала і відтворювала так детально й ретельно, як тільки здатна.

Кожен повів вітру, кожне колихання листків, хвилю трави, кожен камінець, що ворохтить під черевиком, краплиноньку дощу, трапецію променів крізь хмари.

Мені здається, я навіть могла передати всі стихії, всі пори року: і потаємну, дитячу радість від снігу, і тремтіння від холоду, і потойбічний страх грози. І ні, це не порожнє копіювання природи. Навпаки — у цьому всьому забагато мене. Власне, все, що я створювала, і було мною.

Цим я жила. Це були мої студентські проєкти.

У мене було кілька камер, якими знімала одночасно той самий пейзаж. Потім робила крок убік, знову зафіксувала камери і фотографувала те саме, але вже трохи інакше. У результаті цих маніпуляцій і годин монтажу в мене виходила панорамна голограма з абсолютним відчуттям присутності. Це були не комерційні проекти, тому я мала повну свободу знімати що хочу. І будь-який випадковий спостерігач, що прийшов би на якусь мою виставку, почувався так, ніби я впустила його у свій світ, дозволила сприймати все моїми органами чуття, переживати мій досвід.

Доки камери знімали, я вивчала вітер. Заміряла його швидкість, пізнавала характер, вдачу й волю. Але найбільше у вітрі мене цікавили запахи.

Я годинами сиділа нерухомо й нюхала вітер, що віяв з моря чи океану. З усіма цими його рибами, планктонами, водоростями, рифами, підводними течіями, скарбами, русалками, льодовиками й дощами, з цими його баржами й тугими, солоними рибальськими сітками.

Звісно, все це можна було б зробити в розширеній реальності. Але ні, мені хотілося працювати руками, очима, вухами, носом, жити в реальності, бути реальною.

Бути.

Дехто називав мене фотохудожницею, хоча насправді це не так. Я просто була *спостерігачкою*.

Шкода, що я більше цим не займаюся.

Моє життя тепер зовсім інакше.

2

Перед дорогою я завжди погано сплю, тривожуся. Що мені принесе нова подорож? Що забере?

Верчуся на ліжку, врешті, втомившись від безсоння, випиваю снодійне і вмикаю зі смартфона проєкцію на стелю. Зазвичай це відеозапис морських глибин. Їх наскрізь протинають величезні кити, що видають своє гудіння, загадкове й могутнє. Схоже на підводні трембіти.

Хвилювання не полишає весь наступний день. А потім літак починає затишно джмеліти й рушає — я дивлюсь в ілюмінатор спершу на злітну смугу, потім на газон, що котиться назад усе швидше і швидше, а потім поштовх — і ми з сотнею незнайомців уже висимо в повітрі абсолютно незбагненним для мене чином. Цей момент я люблю чи не найбільше у своєму житті — відриватися від землі, коли серце стає, здається, завеликим, зам'яким, набубнявілим. І крові в ньому забагато.

У такі миті я відчуваю своє серце зовсім інакше, ніж коли воно болить чи збивається з ритму.

Так мало б бути й цього разу. Це була перша моя поїздка за довгий період. Перша після мого повернення з Данії, перша відтоді, як я припинила знімати і востаннє чула голос Маколея.

А ще це була моя перша професійна діяльність за кілька років безробіття й ступору — мене запросили прочитати лекцію на міжнародному з'їзді дизайнерів і архітекторів у столиці Чехії. Після довгих вагань і виснажливих приступів синдрому самозванниці я все ж погодилася.

*

Від самого початку все пішло не так. За два дні до вильоту мій рейс скасували, тож довелося хапати перші-ліпші квитки та їхати до Праги

поїздом.

«Бідні, бідні мої лапки»,— шепотіла я потім, масуючи спухлі від спеки й дороги ступні, розминаючи кожен пальчик.

Коли ж, слідуючи бабчиним антиварикозним порадам, я вместилася на готельному ліжку й задерла ноги вище голови, замок на дверях мого номера зреагував на чужий картковий ключ коротким сигналом.

Серце стукнуло в горлі.

Я відчула, як німіє шкіра, як важкими й чужими стають зап'ястки. Кілька секунд тримала очі заплющеними, а тоді повільно поглянула на двері.

І лише тут згадала, як дихати,— це був не *той чоловік*. Ні, боже, не він.

Раптового гостя я ніколи не бачила раніше. Високий, худий, лисуватий, в окулярах, він був не менш спантеличеним. Оглядав кімнату й мене, білу від страху, застиглу догори ногами в позі літери У.

— Excuse me?!^{1}

— Що таке? — тільки й спромоглася відповісти я.

— Ви українка? — роздратовано пробурмотів нежданий гість.

— Так, а шо?

— Я теж.

— Українка? — Мені не вдалося стримати усмішку.

Прибулець кахикнув і поглянув на мене дуже холодно.

— Українець. І ваші жарти в цій ситуації недоречні. Що ви робите в моєму номері?

— Перепрошую?

— Ви тут живете?

Чудове питання, бо ж раптом я просто знахабніла покоївка?

— Очевидно, що так! — Оговтавшись, я сіла на ліжку й щільніше загнула на грудях білий халат.

— Прошу вибачення, що потурбував. Це, мабуть, якась прикра помилка.

Двері зачинилися. Я, зітхнувши, залізла під ковдру. Надворі припікало пообіднє тридцятичотириградусне сонце, у номері ж було аби вісімнадцять. Ненавиджу цей клімат-контроль! Чому якась система, хай і розумна, та все ж нежива, вирішує, коли мені холодно, а коли спекотно? І найсумніше — я ніяк не можу вплинути на її рішення. Принаймні в цьому готельному номері.

Крім того, обурювалася я, чому цей готель досі не перевели на автоматичний захист із розпізнаванням облич? Якого біса вони роздають ключі абикому?! Що це за безпека?

Я увімкнула через смартфон проєкцію — там, де раніше була біла стіна, з'явився опенінг мого улюбленого серіалу, який знала ледь не напам'ять. Переглядати те, що ти добре знаєш, — найкращий спосіб заспокоїтись.

Проте за чверть години знову пролунав стукіт у двері. Я вдала, що не чую. Стукіт став наполегливішим. Я ще наполегливіше не чула.

Минуло ще кілька хвилин, і аж потім замок знову пікнув. На порозі стояв той самий чоловік.

— Перепрошую, — мовив він ще більш роздратовано, але без попередньої зверхності. — Мені довелося довго чекати на рецепції, доки на заміну промо-роботу прийде нормальний співробітник готелю

й вирішить цю проблему. Але результати невтішні. Адміністрація переконує, що жодної помилки немає.

— Тобто?

— Тобто це також і мій номер.

— Отакої.

— Дурнувата ситуація...— Гість помасував скроні пальцями. На вигляд йому було не більше сорока. Дорогий одяг, доглянута шкіра.

— То це я маю з'їхати?

— Ні-ні, ви що... Це було б негарно з мого боку. Адміністратор наполягає на тому, що організатори заселили нас з вами, як учасників конференції, саме до цього номера. Саме вдвох.

— Дуже дивно...— я почухала голову. І, згадавши, додала: — А-а-а, ну так, загалом, там в умовах було написано, що до кімнати можуть підселяти... Ви читали умови?

Гість похитав головою: ні, умови не читав.

Діватися було нікуди — я вилізла з-під ковдри й заходилася прибирати речі, якими вже встигла завалити сусіднє ліжко, підлогу, підвіконня й два крісла. Я згрібала одяг жужмом і переносила на свою сніжно-білу постіль. Щоразу доводилося переступати через порожню валізу, що розчепірилась посеред кімнати, немов пляжна засмагальниця.

— Але я не думала, чесно кажучи, що...

— Що підселення буде... різностатевим? — Гість сказав це таким трагічним тоном, що я врешті не змогла стримати усмішки.

— Власне, так! — Я підштовхнула ногами валізу до вікна. А потім з чималими зусиллями відшукала під ліжком обидві кросівки й поставила їх рівненько.— Можливо, тому що ми українці. Організатори подумали: ну, ці двоє мають якось порозумітися, якщо не

будуть обговорювати, хто за кого голосував. Я, до речі, з Києва. Ви з Києва?

— Так.

— Ну от...

Гість все ще стояв у передпокої, тримаючи свій великий шкіряний портфель. Виглядало на те, що він відходив від шоку.

— Вони переплутали...— тихо сказав він.

— Що саме?

— Мене записали жіночим ім'ям — як Петру!

Я бачила, як червоніють гостеві кінчики вух, як важка багряна хвиля лягає на його шию, як рябіють щоки. Гарні, сірі очі гостя блиснули, немов два люстерка, на які раптом упав промінчик.

— Це нестерпно! Це просто нестерпно!

— Петра — досить звичне для чехів ім'я, тож...

— Ви знущаетесь?..— Гість стрелив у мене поглядом, повним розпачу, сорому й сумніву.

— О боже мій, звісно, ні! Чому б я мала знущатися? — Я все ж втримала сміх у собі, хоча він і рвався з мене, як з погано зав'язаної повітряної кульки.— Та проходьте вже! Ось капці, ось давайте сюди ваш піджак... До речі, не спекотно в ньому?

Гість, вдаючи, що не розчув останнього запитання, подав мені піджак із тонісінького, ледь не прозорого льону. Повітря щільно пройнялося ароматом його претензійних парфумів з нотами моху, шкіри та мускусу.

— Це абсолютно, абсолютно неприйнятно,— бурмотів він, перевзуваючись у білі готельні капці, менші на кілька розмірів.— Ви

лишень замисліться, як вони повелися зі мною і вами! Але в готелі більше немає вільних номерів, сказали вони, я не можу переселитися. Сподіваюся, завтра ситуація зміниться на краще.

— Усе добре, не переймайтесь, тут вистачить місця на двох. Якщо чесно, то це навіть на краще, що ви залишаєтесь.

— Це чому ж? — відказав мій новий співмешканець. Він узяв з металевого піддона одну з двох склянок, підніс її до світла з вікна так, щоб переконатися, що вона й справді чиста.

— Ну, тому що це звучить дивно, але я боюся ночувати сама.

Брови гостя злетіли догори.

— А з незнайомцями краще? — На його губах прорізалася ледь помітна усмішка. О, невже він уміє усміхатися?!

— Ви здивуєтесь, але так. Я довгий час подорожувала зі своїм другом, тож звикла до чоловічої компанії. І до того ж я ще прекрасно пам'ятаю старі добрі плацкартні вагони!

— Вони й досі є,— легко кахикнув гість, його настрій відчутно покращувався.

— Справді?

— Справді. Що ж, якщо вас не бентежить моя присутність, то уявімо, що сьогодні ми в старому доброму плацкартному вагоні. Клянуся не їсти варені яйця та смажену курку.— Він простягнув тонку аристократичну руку, судячи з усього, не знайому ані з лопатою, ані з кермом «жигулів»: — Петро Жевуський. Чи на сьогодні — Петра!

— Сюзанна Карпенко.— Я потисла його руку, набувши ділового вигляду.

— Звісно, це не моя справа, та все ж мучить цікавість. А що було б, якби ви, Сюзанно Карпенко, сьогодні залишилася в номері на самоті?

— Оу, нічого особливого. Я б дивилася якесь тихе спокійне реаліті-шоу або один зі старих серіалів. Можливо, стишила би звук і залишила їх на всю ніч. Або увімкнула нічник і спала зі світлом.

— І це допомагає?

— Зазвичай так.

Петро покивав, опустивши донизу кутики губ, ніби зважаючи кожне моє слово на дивних терезах. Упевнена, я видалася йому ексцентричною особою.

Наш номер був невеликий. На круглому столику такого ж матово-сірого кольору, як і всі інші меблі, лежали видруковані програми, торбинка з сувенірами й блокнотами, які мені вручили на рецепції. І майже повна пачка желейних ведмедиків — мої припаси на всі випадки життя.

Петро взявся розкладати свої речі.

— Верхні дві полицки в шафі я забираю собі, якщо ви не проти,— звернувся він до мене.

— Абсолютно не проти.

Він вилучив зі шкіряної валізи ідеально складений одяг, а тоді в певній, зрозумілій лише йому послідовності уместив це все до шафи.

Непомітно для свого гостя я запхала ногою під своє ліжко обгортки від цукерок, пакети від бургера та картоплі фрі. Коли він відволічеться на свої справи, я їх ретельно посортую. На щастя, в номері три смітничка.

— Я вже розпакувалася,— навіщось додала я. Хоча було очевидно, що це неправда. На моєму ліжку лежала щойно створена гора зім'ятого переплутаного одягу: довга футболка винного кольору, у якій можна спати та їздити в потягу, поєднавши з легінсами, блідо-зелена спідниця в білі й золотаві квіти, блузка кольору чайної троянди з бантом на шиї, шість пар маленьких білих шкарпеток, комбінезон із широкими

штанинами, вечірня сукня, сукня для прогулянок містом, пакет із трусами, три бюстгальтери — один спортивний (а раптом я вирішу орендувати велосипед?), один зручний чорний і один гарний карамельного відтінку (раптом побачення). Насправді я не могла вирішити, яке вбрання брати з собою, тому взяла багато всякого різного.

На випадок аквапарку прихопила улюблений купальник мохово-зеленого кольору з довгими рукавами і спідничкою. Бабця мій купальник прозвала «буркіні». Бо баба Марія ніколи не ховалася від сонця. Навпаки, на всіх можливих пляжах підставляла своє тіло шкідливим променям, вигрівала кістки, пірнала у воду так, немов шкіра її насправді з луски. Дозволяла тій набувати брудно-бронзового кольору, а волоссю — вицвітати. І з роками її обличчя залишило собі цей камуфляжний відтінок, волосся стало грубим і сивим. Сині очі посіріли, а голос став хрипким: мав у собі щось і від саксофону, і від ладану.

Бабця ніколи в собі не сумнівалася. Я ж — навпаки.

— Мені подобається ваша ідея високофункціональних мікробудинків, — сказала я, гризучи желейних ведмедиків. — Шафа у підлозі... Думаю, це насправді зручно. Я не знаю, як стосовно теплоізоляції, та думка про те, щоб трішки зменшити висоту приміщення, але позбутися всіх шаф, мене зацікавила. До того ж прибирання, на секундочку, теж стає простим як ніколи. Відчиняєш — скидаєш усе зайве — зачиняєш.

Петро здивовано зиркнув на мене.

— А як... як ви знаєте?

— З програми! Я читала програму конференції, уявіть лише. Он вона, лежить на столі.

— О... насправді ідея з підлоговими шафами ще добряче недопрацьована... Я написав статтю, а мій доробок зацікавив організаторів конференції. От і все. — Петро враз став метушливим.

— І якщо любите всілякі такі конференційні сувеніри, блокнотики, можете взяти і мої. Я не прихильниця.

— Я теж, якщо чесно.

— От, щось спільне все ж є. До речі, у нас з вами доповіді в один день. І, доки ви перевіряли всі лампочки в номері, я трохи проглянула про вас в інтернеті.

— Несподівано! — Петрові лестила така увага, але він ніяк не розвинув тему.

Не знаючи, чи варто ще щось говорити, я розвернулася до вікна, відчинила його й визирнула назовні. Там було гамірно й занадто душно, липко, гуділи літаки, торохтіли валізами пасажири.

— Буду скаржитися організаторам! — сказала я.

— На мене? Ви щось жахливе прочитали в інтернеті?

— Та ні, бог з вами! На готель! У Празі так багато готелів з п'ятиметровими стелями, з ліпниною на фасадах, з голубами, які туляться під дахами і пудять на перехожих, торочать своє ху-ху-ху-у-у-у, ху-ху-ху-у-у. І серпень такий... негуляний. Відчуваєте цей гарячий пил у повітрі? Оці крихти амброзії, які лише й чекають, щоб забратися до нас у ніздрі й викликати алергію.— Петро похитав головою.— Ай, але кого спиняє алергія, коли така краса! І липа така ще зелена. І можна було б сидіти десь у кав'ярні, дивитися, як довгі сонячні промені лягають на бруківку в старому центрі... як коти! І як коти лягають на бруківку погрітися,— я повела руками, демонструючи м'якість котів та вечірніх променів. А потім удавано насупила брови: — Але натомість нас поселили в цьому нудному готелі за три кроки від аеропорту. І все, що я бачу з вікна,— ще одна така ж сама сіра пластикова коробка сусіднього будинку. Що там? Офіси? А ось тут паркінг. І ще за два кроки автобусна зупинка. Що тут від особливої празької атмосфери? Нічогісінько! А цей жахливий гул від літаків! То вони злітають, то вони сідають. Але ми, ми тут до чого?

— Та ще й незнайомий чоловік у вашому номері.

— О, ні-ні, ось це — оригінальний фінт долі, без вас ця поїздка виявилася би повним провалом!

— Для вас так багато значить це місто?

— Мабуть, так... Якщо чесно, то погодилася на участь у конференції лише заради нього. Ви колись раніше бували у Празі?

— Ні, я взагалі мало де їздив, якщо вже ми з вами в усьому правдиво зізнаємося.

— Чому?

— Не знаю. Можливо, тому що я хатній сидень. Ну, або не було хорошої компанії... Хочете чаю? Нам поклали різні види пакетованого... Отже, учасникам конференції пропонується пити фірмовий ожиново-лимонний чай, гранатово-розмариновий та м'ятно-спіруліновий.

— Простого немає?

— На жаль, ні. Проте є чашки з лед-підсвіткою... А, до речі, я прихопив із собою пляшку віскі!

— Ой, красно дякую, але мені не можна. Антидепресанти не варто змішувати з алкоголем.

— А по вам і не скажеш...

Я знітилася.

— Перепрошую! Чесне слово! Мені так незручно! — Розхвилювавшись, він підскочив до вікна та вхопив мене за руку. А потім так само різко її відпустив, немов вона була цінним музейним експонатом, а не шкірою, м'язами і кістками.— Перепрошую, ще раз... пані Сюзанно, я... я зробив ще гірше.

— Усе окей, не хвилюйтеся.

— Бачите, це все через вас.— Петро зазирнув мені в очі.

— Чому ж це?

— Тому що ви незвично щира людина. Ми з вами знайомі пів години, а я вже знаю, що ви боїтеся ночувати сама, приймаєте антидепресанти та... любите желейних ведмедиків.

— Ну не треба, про ведмедиків я вам не казала! — Я підтримала його спробу врятувати ситуацію жартами.

— Так, але я здогадався сам. І поряд з такою відкритістю я теж перестав ретельно добирати кожне слово.

— Ах, ну якщо так, то вина цілковито на мені!

— А на кому ж іще? — відказав Петро Жевуський і вмовстився в кріслі, закинувши ногу на ногу.

Він відкрив віскі та після кількох ковтків запропонував замовити страви до номера.

— У мене з їжі сьогодні була лише чиста кава і трансдермальні харчові пластирі. Ви не проти, якщо я зніму їх тут?

— Ні-ні, звісно, не проти.

Мій гість закотив рукава сірої трикотажної футболки з гудзиками на грудях і відліпив пластир зі свого передпліччя, а потім скрутив його в акуратну трубочку, яку сховав до кишені лляних штанів.

— Можна сказати, у вас і крихти в роті не було,— пожартувала я.

— Саме так.— Петро розслаблено зітхнув, розстібаючи два верхні гудзики футболки.— Прозора кава в пляшках, яку продають у поїздах, це суцільне знуцання. Так, вона не шкодить зубам. Але складно себе

переконати, що те, що не схоже на каву, все ж кавою є. Словом, жодного задоволення!

— А задоволення — це дуже важливо.

— Безперечно!

Я відчула, як раптово червонію, і відвернулася до вікна.

*

Погода різко змінилася та, попри сонячний і теплий день, посипав сліпий дощ. І десь там, над Празьким градом, над Карловим мостом, над курантами і Танцюючим будинком, безсумнівно, здійнялася ніжна вечірня веселка. Ми ж сиділи тут, у цьому готельному номері, за маленьким круглим столом, у білих одноразових готельних капцях.

Я вже встигла переодягнутись у ванній у свій зелений вельветовий сарафан і легку блузку у вишеньки.

Петро через готельний додаток у смартфоні закрив штори на вікнах і опустив білий екран.

— Я... я спрямую проєкцію замість цього виду з вікна, який вас так роздратував,— пояснив він.

— Дякую.

— Так, зараз подивимося, які тут є варіанти... Гм, доволі стандартно. Ліс... досить таємниче виглядає. Як вам?

— Трохи моторошно, якщо чесно. Здається, що там, за лівим деревом, хтось ховається.

— Добре, далі... море. Море?

— Ідеально!

І перед нами запінилося веселе море, виблискуючи хвилями на полуденному сонці. У колонках по всій кімнаті приємно зашурхотіло, закигикало — голоси хвиль і чайок.

Звук з'являвся біля лівого вуха і тягнувся, перекочувався, стаючи все виразнішим у правому. Новий тренд — живий, непостійний звук. Раніше я такі зустрічала лише в кінотеатрах.

До шуму моря додалося статичне, зосереджене гудіння фільтра для повітря.

— Колись я їздила з бабцею на море, в Крим. Там жила мама бабчиної подруги Олі,— сказала я, вмикаючи зі свого смартфона зволожувач.— Мені було тоді років дванадцять. І, до речі, їхали ми плацкартом!

— Як оце ми зараз,— погодився Петро, якому віскі помітно покращило настроїв. І додав, пританцьовуючи руками з боку в бік: — Тудух-тудух.

— Саме так! І там був величезний мужик, який усю ніч хропів. І провідниця була, до якої бабця Марія ходила запарювати окропом мівіну. А потім примушувала мене цю мівіну їсти. Уявіть, у таку нелюдську спеку і задуху, коли вікна у вагоні відкриті через одне, і протяг теліпає шторки, але це не допомагає і ти прилипаєш ногами до дерматину на полицях. І ще був інший провідник, він собі в туалеті з пляшки зробив душ.

— Як це?!

— Причепив якимось шматком дроту пластикову пляшку зверху до труби. А в пляшці пробив дірочки, щоб вода стікала.

— Давніші простіші часи. Це вам не сучасні ультразвукові парові ванни!

— Отож! Я була така вражена, що запам'ятала це, мабуть, краще за море. Хоча ми з бабчиною подружкою багато де поїздили по Криму — від Ялти до Євпаторії. Ще встигли застати наш Крим.

— Дитячі враження особливі.— Петро, прищуривши око, поглянув на проєкцію моря крізь склянку.— А я в сім років їздив із мамою автобусом у Діснейленд!

— Вас теж ростила мама?

— Ну так.

— Маю на увазі, ви теж з неповної сім'ї?

— А, ні, мої батьки досі в шлюбі. А ваші? Дивні відчуття, я так давно не говорив ні з ким про дитинство.

— Правда? Я чомусь часто говорю. Мене виховували мама з бабцею. Ну, і родина моя точно була бідніша за вашу. Ні про які Діснейленди я навіть мріяти не сміла.

— Хіба? Хоча, так, ніхто з моїх тодішніх друзів не був за кордоном. Але я б не сказав, що мої батьки в ті часи були заможними. Просто середній клас.

— І як вам Діснейленд?

— Ненавиджу гірки! Ненавиджу атракціони! А найбільше ненавиджу сорокагодинні поїздки автобусом!

— О боже, а чому так довго?

— Добезвізова епоха, стояли вісімнадцять годин на кордоні.

— Мабуть, це гірше за плацкарт.

— Однозначно! Готові щось замовити в нашому вагоні-ресторані?

Швидко погортавши меню, я обрала стейк з культивованого м'яса^{2} просмажки medium, на гарнір рисові кульки з соусом манго та пасерованою петрушкою. Петро ж замовив печену річкову форель з картоплею гриль та артишоками, а також данські чипси з медуз.

— Як на мене, артишоки виглядають значно краще, аніж смакують,— зізналася я за вечерю.

— Абсолютно згоден! Схожі на великі реп'яхи, але дуже корисні.— Петро вкинув у келих з віскі два кубики льоду, ті задержувато тельнькнули. Він ретельно прожував артишок, хоч деякі його частини взагалі не піддавалися жуванню, і спитав: — То ви працюєте у сфері нейроестетики?

— Хе! Я бачу, що ви теж ознайомилися з програмою конференції! Так що, капітан Жевуський, вітаю на борту! — Я помахала у повітрі виделкою з соковитим шматком м'яса, ніби то був маленький флагшток із прапорцем.

— Отже, наша маленька уявна подорож з плацкарта перебазувалася на корабель... Сюзанно, маю визнати, що не зовсім розуміюся на предметі вашого дослідження.

— Це дуже просто. Коли людина дивиться на витвір мистецтва, у її мозку відбувається особлива реакція. Нейробіологи вивчають, на які саме зони мозку впливає мистецтво, з якими іншими функціями ці зони пов'язані. І взагалі, як люди розрізняють прекрасне й огидне. Ну, а ми, дизайнери, користуємося результатами їхніх досліджень для того, щоб створювати максимально естетичні речі та інтер'єри, які б мали попит і добре продавалися,— я жартома прикусила кінчик язика, немов бовкнула зайве, а потім усміхнулася від вуха до вуха.

— Я навідаюся на вашу доповідь,— пообіцяв Петро, одним ковтком прикінчуючи рештки віскі у склянці.

— А я на вашу.

— Мені насправді хотілося б знати про вас, Сюзанно, більше. Може, я й нахаба, але, сподіваюся, у вас немає інших планів на вечір, і ви прогуляєтеся зі мною в готельному саду. Звісно, якщо дощ вже перейшов.

— Ні, немає планів. Так, залюбки прогуляюсь. Що б вам таке розповісти?

Петра цікавило майже все.

Відповідаючи на його численні запитання, я розповіла, як п'ятнадцять років тому пішла навчатися до академії імені Бойчука на кафедрі дизайну середовища. Тому що просто вміла так-сяк малювати й абсолютно не знала, чим хочу займатись у житті. Бабця наполягала, щоб я стала бухгалтеркою, як вона і мама, але ні-ні, я опиралася, немов скажена! Ким завгодно, аби тільки не бухгалтеркою!

Я зізналася, що стала однією з найкращих студенток, що з другого курсу почала підробляти, а потім улаштувалася в дизайнерську студію на повний день, невідомо як суміщаючи роботу й навчання.

За чотири роки від помічниці дизайнера інтер'єру невеличкої фірми доросла до арт-директорки великої компанії.

А потім, випробовуючи фортуна, надіслала документи до одного з вузів Копенгагену. Шанси були мізерні, але я отримала стипендію — можливість навчатися безкоштовно. Це було щось шалене. Я поїхала знову вчитись у чужу країну, де так мало сонця і так багато нових, незнайомих слів. Це була прекрасна мрія, що перетворилась на тривожний сон, у якому я хронічно нічого не встигала — після навчання сідала на велосипед і мчала на інший кінець міста, де впахувала по три години на день, п'ять днів на тиждень. Здавалося б, небагато, але довгі поїздки й фізична робота вкінці виснажували. Після роботи я котилася додому, у студентський гуртожиток, де випивала енергетик, відгризала шматок шоколадки й сідала за підручники. Зазвичай це й був мій стандартний раціон на вечір.

Проте мені вдалося не лише вивчитися, заробити гроші, фінансово допомагати мамі й бабці, реалізувати кілька масштабних проєктів, але й накопичити певну суму.

Я змовчала про те, що робота моя була зовсім не така елітна, як можна було б собі нафантазувати, уявляючи моє ідеальне данське життя,—

я працювала прибиральницею в одній з популярних клінінгових компаній. І так, мила я не лише сходи чи вікна, але й туалети.

Після завершення вузу я мала в запасі всього лише пів року, щоб знайти роботу й прилаштуватися. Я старалася з усіх сил, надсилала портфолію, бігала на співбесіди — але врешті це були лише зусилля риби, що б'ється об лід. Я не знайшла фахової роботи, а прибирати більше не хотіла. Не могла.

Я повернулась у Київ. З нічим. І виявилось, що для Києва я вже теж чужа.

Мені було двадцять шість років. Я щільно зачинила двері за собою і не відчинила нові. Так і стояла в темряві. Звісно, я про це теж не розповіла Петрові.

— Мушу визнати, Сюзанно, ви значно перспективніша за мене! — Петро зблід й унікав мого погляду.

— Та ну... Ви що, серйозно? Я ж вам щойно розповіла, що моя історія з Данією завершилася поразкою.

— Це ви так бачите, дорога Сюзанно. Ми звикли судити за результатом, але насправді шлях, процес не менш важливі. Те, що будинок був зведений, а потім згорів, не скасовує того факту, що будинок таки був. І таланту архітектора теж не скасовує, аж ніяк. Я щиро захоплений вашим талантом і наполегливістю, вашою вдачею. Скажіть, чи знаєте ви інших людей, яким вдалося б те, що й вам?

Я похитала головою, хоча й не була впевненою, що мені вдалося щось особливе.

— Ви мене вразили, просто в саме серце. Тепер я навіки — ваш вірний шанувальник!

Петро облизав губи й винувато звів очі. І я врешті зрозуміла, що він ховав від мене зовсім не образу. Ні, це був захват. Щирий, неприкритий, палючий.

Такий незаслужений.

Тепер була моя черга засоромлюватися.

Петро жадав знати більше. І я говорила. Побачивши себе його очима, я ставала сміливішою, сильнішою, достойнішою.

Я розповіла про проекти, реалізовані в Данії. Здебільшого вони були пов'язані з мистецтвом і фотографією, а не дизайном інтер'єрів. Це були масштабні світлові інсталяції. І одну з них виставляли в приватній галереї в Берліні.

І що знаний глянцевої журнал про дизайн та архітектуру навіть одного разу писав про мене. «Та, що винайшла телепорт. Сюзанна Карпенко» — такий заголовок мала стаття, розміщена не в інтернеті, а в друкованій версії видання! І я знаю, що мама з бабусею вирізали кожна зі свого примірника журналу й зберегли ту статтю на пам'ять. Попри те, що стаття була німецькою.

Але жодного телепорту насправді не існувало. Зате було багато моєї копіткої роботи й результат, яким можна було б пишатися, якби я вміла пишатися власними успіхами.

Про що я знову змовчала? Про те, що виховання диктувало: досягати успіху потрібно, а от говорити про нього — зась. І що я втомилася від шаленого навантаження, ритму, економії, постійного тиску і почуття провини, ніби хтось дав мені це все незаслужено. Помилково. А насправді я — лише вишкварка і шарлатанка. І коли всім стане про це відомо, я не відмиюся від сорому.

Мене виховували так, щоб завжди за все було соромно — за кожну дію та бездіяльність, за думку та необдуманість. Я відчувала сором за всі ті слова, які не сказала. А також ті, які вимовила занадто гучно й злісно. Але найбільше мені було соромно за саму себе.

Тому я працювала все більш наполегливо й менше дозволяла собі простих людських радощів, навіть тих, що були мені по кишені.

Кінець безкоштовного уривку. Щоби читати далі, придбайте, будь ласка, повну версію книги.

ridmi
ТВІЙ УЛЮБЛЕНИЙ КНИЖКОВИЙ

КУПИТИ